

**MINISTER
RODZINY I POLITYKI SPOŁECZNEJ**

DAS-III.070.19.2022.MZ

**Pan
Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich**

Szanowny Panie Rzeczniku,

w odpowiedzi na pismo Pana Rzecznika z 30 czerwca 2022 r., znak: XI.503.2.2016.ACh w sprawie działań podejmowanych na rzecz wsparcia ochrony praw osób starszych, uprzejmie proszę o przyjęcie następujących informacji.

W związku z wydłużaniem się średniego okresu aktywności zawodowej w UE coraz większe znaczenie będą miały kwestie związane z niedyskryminacją osób starszych na rynku pracy, dlatego tzw. zarządzanie wiekiem powinno iść w parze również z coraz większą elastycznością warunków zatrudnienia. Aby umożliwić osobom starszym dłuższą aktywność zawodową, konieczne jest odpowiednie dostosowanie ich kwalifikacji (uzupełnienie, zmiana) oraz samych miejsc pracy, jak również modernizacja opieki medycznej. Wszystko to wymaga nowych działań oraz środków finansowych. Dla pracowników koniecznością będzie systematyczne rozwijanie umiejętności, podnoszenie kwalifikacji oraz aktywne uczestnictwo w życiu zawodowym. W tym kontekście coraz większe znaczenie będzie miał staż pracy i zdobyte w czasie trwania kariery zawodowej kwalifikacje.

Tymczasem promowany we współczesnej kulturze obraz człowieka, którego wartość mierzona jest przydatnością, efektywnością oraz mobilnością, nie sprzyja pozytywnemu wizerunkowi starości. Ludzie starsi odbierani są jako grupa będąca w opozycji do rozwoju, młodości, atrakcyjności, zdrowia czy wigoru. Dominuje więc negatywny obraz starości, utożsamiany z fizycznym i psychicznym zniedołężnieniem, nieproduktywnością, konserwatywnym myśleniem, osamotnieniem, zaniedbaniem i często biedą. Znacznie rzadziej dostrzegalne są pozytywne przekonania na temat starzenia, np. związane ze wzrostem kreatywności, bogatym doświadczeniem życiowym i zawodowym, stabilnością

finansową, wykształceniem. Na gruncie przeważających negatywnych stereotypów rodzi się postawa dyskryminacji osób starszych, czyli ageizm.

Badania wskazują, że wzrasta aktywność seniorów, co oznacza także możliwość pełnienia przez nich roli lidera w wielu aspektach życia społecznego. Wymaga to podjęcia działań ukierunkowanych na podkreślenie roli osób starszych jako osób doświadczonych, pełnoprawnych uczestników życia społecznego, kultywujących i rozwijających więzi międzypokoleniowe, a także gwarantujących ciągłość tradycji i wartości w społeczeństwie. Priorytetem powinno być wspieranie wszelkich form aktywności społecznej, zaangażowanie w życie społeczne poprzez przyjazne formy samorealizacji czy mobilność cyfrową osób starszych.

W obliczu spadku przyrostu naturalnego i postępującego starzenia społeczeństwa konieczne jest podjęcie działań edukacyjnych, informacyjnych i społecznych, które będą przedstawiać pozytywny wizerunek osób starszych także na rynku pracy. Procesy związane z wydłużającym się systematycznie czasem trwania życia oraz ciągłe zmiany w strukturze demograficznej ludności stawiają przed społeczeństwem nowe wyzwania społeczne, tj. odpowiedzialne projektowanie polityki społecznej wobec osób starszych oraz wdrożenie rozwiązań, które zapewnią godną, bezpieczną i aktywną starość.

W przyjętym 24 maja 2022 r. - *Krajowym Programie Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030*¹ zaplanowano m.in. przeprowadzenie debaty z udziałem przedstawicieli organizacji pozarządowych i innych instytucji zrzeszających i zajmujących się osobami starszymi oraz reprezentantów pracodawców zainteresowanych możliwościami współpracy z osobami w starszym wieku. Debata będzie poprzedzona informacjami o projekcie, zamieszczonymi w mediach społecznościowych Pełnomocnika, z prośbą o zgłaszanie się przedstawicieli obu stron. Wydarzenie ma służyć wymianie opinii na temat możliwości wykorzystania przewidywanego wzrostu aktywności zawodowej w UE i w Polsce oraz nawiązaniu kontaktów między przedstawicielami osób starszych i pracodawcami. Zakończy się wnioskami opracowanymi w postaci zaleceń dla firm, chcących zatrudniać osoby starsze.

¹ Uchwała nr 113 Rady Ministrów z dnia 24 maja 2022 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022–2030 (M.P. 2022 poz. 640).

W Programie przewidziano ponadto zorganizowanie spotkania Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania z Pełnomocnikami Wojewodów do Spraw Równego Traktowania w urzędach wojewódzkich, w celu wypracowania zaleceń dla samorządów w sprawie wspierania seniorów jako liderów społeczności lokalnych w różnych dziedzinach życia, także budujących solidarność międzypokoleniową przez ukazywanie roli seniorów jako przekazicieli wartości, tradycji i dzielących się doświadczeniem życiowym. Następnie zostaną przeprowadzone wywiady z osobami starszymi pełniącymi rolę liderów w danej dziedzinie życia.

Pozostałe działania przewidziane w Programie, obejmujące zagadnienia bezpośrednio związane z dyskryminacją ze względu na wiek, to m.in.:

- zapewnienie funkcjonowania Zespołów ds. równego traktowania w celu poprawy stopnia zarządzania różnorodnością w miejscu pracy;
- intermentoring, czyli wymiana wiedzy między pokoleniami, mająca przeciwdziałać obniżeniu rangi i wykluczeniu zawodowemu wieloletnich pracowników z długim stażem zawodowym w różnym wieku i z różnym doświadczeniem, wiedzą i umiejętnościami, a także uzupełnienie umiejętności i kompetencji w zakresie sposobów wymiany wiedzy, likwidacji barier i uprzedzeń w komunikacji międzypokoleniowej poprzez szkolenie mniej doświadczonych kolegów i dzielenie się wiedzą;
- publikowanie na stronach wewnętrznych urzędu oraz zewnętrznych (np. Biuletyn Informacji Publicznej) informacji na temat różnorodności zatrudnienia w ministerstwach, w tym statystyk zatrudnienia w odniesieniu do np. płci, wieku, niepełnosprawności, co zwiększy świadomość wśród pracowników oraz osób zewnętrznych na temat poziomu różnorodności zatrudnienia w urzędzie;
- wdrożenie polityki zarządzania wiekiem w urzędach;
- upowszechnianie dobrych praktyk firm w zakresie zarządzania różnorodnością w miejscu pracy;
- podniesienie świadomości i poziomu wiedzy pracowników i kadry zarządzającej w zakresie równego traktowania oraz szkolenia dla pracowników instytucji

publicznych, mające na celu uwrażliwienie na przejawy dyskryminacji wiekowej na rynku pracy;

- działania informacyjne skierowane do osób starszych na temat możliwości ich udziału w życiu rodzinnym, społecznym, w tym w wolontariacie;
- organizacja kursów z nauki obsługi komputera i korzystania z Internetu;
- rozbudowa infrastruktury ośrodków wsparcia seniorów w środowiskach lokalnych;
- współpraca z osobami, które są lub mogą być liderami w społecznościach lokalnych w celu budowania solidarności międzypokoleniowej przez ukazywanie roli seniorów jako przekazicieli wartości, tradycji, doświadczenia życiowego;
- organizacja giełdy pracy dla seniorów w siedzibach urzędów wojewódzkich.

Dokumentem wyznaczającym kierunki polityki społecznej wobec osób starszych w Polsce jest *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ* (MP. z 2018 poz. 1169). Podmiotem odpowiedzialnym za koordynację działań zaplanowanych w dokumencie jest Minister Rodziny i Polityki Społecznej. Na potrzeby niniejszego dokumentu polityka społeczna wobec osób starszych zdefiniowana została jako celowe, długofalowe i systemowe oddziaływanie państwa oraz innych podmiotów publicznych i niepublicznych na kształtowanie warunków prawnych, ekonomicznych oraz społecznych w celu tworzenia osobom starszym korzystnej dla nich sytuacji życiowej, dostosowanej do zmieniających się wraz z wiekiem potrzeb społecznych, ekonomicznych oraz opieki i ochrony zdrowia w każdym okresie życia osoby w starszym wieku.

W ramach polityki społecznej wobec osób starszych rząd podejmuje działania m.in. związane z sytuacją materialną i mieszkaniową seniorów, zapewnieniem im dostępu do opieki zdrowotnej, jak również z aktywnością zawodową, społeczną, edukacyjną, kulturalną czy sportową osób starszych.

Wyzwaniem dla przedmiotowej polityki jest dostosowanie działań do znacznego zróżnicowania populacji osób starszych. Osoby starsze z poszczególnych grup wiekowych (60–70 lat, 70–80, 80+) różnią się między sobą ze względu na poziom wykształcenia, stan zdrowia, sytuację ekonomiczną, miejsce zamieszkania, stan cywilny czy też styl życia.

Polityki publiczne powinny to zróżnicowanie uwzględniać, jak również różne fazy życia

osób starszych, a także dostosowywać programy i działania do sytuacji osób starszych. Szczególną rolę pełnić musi polityka publiczna w okresie życia, gdy osoby starsze stają się niesamodzielne i tracą zdolność do samodzielnego zaspokojenia swoich życiowych potrzeb egzystencjalnych związanych z utrzymaniem (zachowaniem) zdrowia i życia.

Realizacja polityki społecznej wobec osób starszych monitorowana jest w ramach obowiązku wynikającego z ustawy z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych. Efekty z realizacji założeń i przypisanych zadań zawartych w przedmiotowym dokumencie podlegają ocenie w ramach kolejnych corocznych edycji „Informacji o sytuacji osób starszych”. Podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych działań zobowiązane są do zebrania oraz przedstawienia informacji na temat stanu ich realizacji.

Dotychczas zostało przygotowanych 6 raportów za lata 2015-2020 (dostępne na stronie internetowej MRIPS: <https://www.gov.pl/web/rodzina/informacja-o-sytuacji-osob-starszych-w-polsce>). Każdy z powyższych raportów oprócz przedstawienia aktualnej sytuacji osób starszych (na poziomie kraju i regionów) oraz podsumowania prowadzonych działań na rzecz seniorów, zawiera także wnioski i rekomendacje ze zrealizowanych zadań. Następnie analiza sytuacji seniorów – przekłada się na dobór odpowiednich działań i programów, które są odpowiedzią na rzeczywiste potrzeby seniorów w kraju.

Natomiast, w nawiązaniu do działalności Otwartej Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się, uprzejmie informuję, że przedstawiciele Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej monitorują przebieg jej prac. W toku dotychczasowych dwunastu sesji otwartej grupy roboczej nie zostało określone, jakiego rodzaju szczególne prawa człowieka przysługują osobom starszym i jakie istnieją prawne luki w ochronie osób starszych, co uzasadniałoby przyjęcie w ramach ONZ odrębnej umowy międzynarodowej im poświęconej.

Uwidaczniają się niewątpliwie niedostatki realizacji zagwarantowanych już - na szczeblu krajowym i międzynarodowym - praw, wynikające głównie z ograniczeń finansowych poszczególnych państw. Nowa umowa międzynarodowa problemów tych nie rozwiąże. Ponadto, zainteresowanie pracami grupy jest niezmiennie, co odzwierciedla brak szerszego poparcia dla wypracowania nowej umowy międzynarodowej dotyczącej praw człowieka.

Zgłoszona przez Argentynę, na sesji otwartej grupy roboczej w 2022 r., propozycja powołania grupy międzyregionalnej, która miałaby przygotować decyzję w sprawie

utworzenia w 2023 r. międzysesyjnej grupy roboczej stanowi próbę przełamania impasu w pracach otwartej grupy roboczej. Zadaniem międzysesyjnej grupy roboczej miałyby być bowiem opracowanie dokumentu wskazującego główne luki w systemie ochrony praw osób starszych. Dokument ten miałby stanowić podstawę dyskusji na temat sposobów ich usunięcia.

W kontekście stanowiska Polski w sprawie prac otwartej grupy roboczej oraz ewentualnego nowego wiążącego dokumentu dotyczącego praw osób starszych, proponujemy w dalszym ciągu podkreślić, że prowadzone w ramach ONZ prace i dyskusje dotyczące zjawiska starzenia się społeczeństw i sytuacji osób starszych, na przykład w ramach Stałej Grupy Roboczej ds. starzenia się (SWGGA) działającej przy Europejskiej Komisji Gospodarczej - są właściwą formą prac nad realizacją polityk dotyczących osób starszych i realizacji ich praw. W ramach działania SWGGA odbywają się m.in. coroczne posiedzenia grupy, seminaria i konferencje oraz cykliczne przeglądy i ocena realizacji wdrażania *Madryckiego międzynarodowego planu działania w kwestii starzenia się społeczeństw i regionalnej strategii wdrażania tego planu (MIPAA/RIS, 2002)*. Po dokonaniu przeglądu i oceny na poziomie krajowym, regionalne komisje ONZ koordynują konsolidację informacji na poziomie regionalnym. Proces przeglądu i oceny kończy się przeglądem w ramach SWGGA – powstaje raport podsumowujący sytuację osób starszych oraz wnioski dla krajów członkowskich ONZ w postaci deklaracji, zawierającej określone priorytetowe działania na rzecz starzenia się.

Na konferencji ministerialnej w Rzymie, w czerwcu 2022 r., ustanowiono kolejną deklarację w ramach której do 2027 r. przyjęto jako priorytetowe następujące cele do osiągnięcia: promowanie aktywnego i zdrowego starzenia się przez całe życie; zapewnienie dostępu do opieki długoterminowej oraz wsparcie dla rodzin i opiekunów oraz włączanie problematyki starzenia się do głównego nurtu polityki w celu rozwoju społeczeństwa dla wszystkich grup wiekowych.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny i Polityki Społecznej
Stanisław Szwed
Sekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/